

ره‌فېق سابېر څوې دووباره دهکاته‌وه

حسین سعید حسن

شيعری نوځ پاروويکې نېرم نېيه، خوښه به ناساني قووتې ېدا، نوې دمخوازې لېنې نژېک بېټه‌وه، دهېټې څوې ماندوو بگا، شيعری نوځ تا سانه بټې، نووسېنې دژوارتره، شو شپاوزه سادېه به‌ره‌مې: کورنۍ و چرې، وښه هونې، په‌کټې بونېاد، فره‌دمنگې، ته‌کنېکې شانؤ (مېنلؤگې درامې، دپالؤگ و دهمامک) و هونې سېنما (چاوې کامېزا و مونتاز: برېن و بنياتناني شيعر له رېنې کؤمېلې دېمه‌وه) و زمانېکې نوښه. زمانې نوځ گه‌شه‌دان نېيه به زمانې کؤن، داهېناني زمانېکې دېکېه، که شاعر به هؤپه به ناڅې بېره‌وېه‌کاني خؤيدا پؤ دمچېت و ميژووي ژيانې هله‌دکؤلې، تا دهکاته سره‌تاي مندالېتې څوې و رابريووي زيندو دهکاته‌وه و دهېټېته قسه.

نالي عجب به قووتې حکمت نهدا دهکا

معنايې ژور و گوره، به لغزې کم و بچووک.

شيعر به گشتې گوتې ژورترين شته به که‌مترين وشه. چرکړدنه‌وي دهرپايه مانايه له کانپاوه رسته‌په‌کدا، خستکړدنه‌وه و چرکړدنه‌وي زمانه. نامازه پؤ کړدټکې پروسکېپه نه‌ک شېکړدنه‌ويکې درېژدادپاڼه. شيعری نوځ: شيعری فلاشه، له چاوړوکاندنېکدا مېه‌ست دهېټې. شيعری هايکؤي ژاپونيه، که له چمند دټرېک پټکډېت و پشت به راته‌کاندنې کؤتايې دهېستې.

ره‌فېق که‌متر ده‌ست به وشوه گرتن، به کورنۍ نووسېن، به چرې دهرپېن ره‌چاو دهکات و دواي نوزموونې چارکه سه‌دېه‌ک شيعرنووسېن هېشتا شو وشه و دټرانېش دهنووسې که خوښه‌ري ناسايې به ناساني دتوانې تروايان بگا، نه‌مېش له‌برچاونه‌گرتنې هؤشيارې و خيالي خوښه‌ري:

تعمليت وک شهبېکې بټې ناو

که ژنه‌کې پؤ ناني ژيان

چېستې فرېشته‌پانې څوې دهنووشيت:

به دزه مسؤولېک،

به وه‌زيرېک،

به تاجيرېک.

به نندامېکې په‌رله‌مان. (ل ۳۹ ناوېنه و سپېر)

په‌شېک له شيعری ره‌فېق به هؤي ناوکار و درېژمېدانېوه، له گېرانه‌وه و پاپړتنووسېن نژېک دهېټه‌وه، به‌لام خه‌وشې گوره‌ي شو دووبارمکړدنه‌وي څوېعتې. له برې نه‌وي به وشې کم شتي ژور بلنې، ديت نه‌ک هر به وشې ژور شتي کم دملنې، بلگو شو وشه ژورانه چمندېن چار دهالېته‌وه.

قامووسې شيعرې ره‌فېق هؤاره، کؤمېلې وشه و دهرپېنې ديارېکراوي له بېرده‌ستدایه، به ههمان شپاوزه دميانلېت و دميانلېته‌وه و خوښه‌ري چمندېن چار به‌رو پړوي ههمان دهرپېن دهکاته‌وه، بېست و دوو ساله هر به (نه‌وه) و (يان) پرسيار دهکا:

نه‌وه به‌غراوي که‌ژمکانه يان خوښه‌کې تويه؟ (۱۹۷۶ ل ۲۵ پشکؤکان دهکمه‌شپه‌وه)

نه‌وه تمه ... يان همناسې که‌له‌که‌مه؟ (۱۹۷۷ ل ۵۶ پښنه)

نه‌وه تهرؤمې هالووي خوښه يان تم و مژه؟ (۱۹۸۰ ل ۲۶۶ ديواني ..)

نه‌وه سروودې رابوونه يان څوېشاندنې ناوه؟ (۱۹۸۷ ل ۲۴ ديواني ..)

ئەمە پىكىرەتە يان چارەنوس؟ (۱۹۹۶ ل ۲۴ ئاۋىتە و سىبەر)

ئەمە ئەقىنە يان ونبوون ؟ (۱۹۹۷ ل ۲۹ ژوانى رووناكى)

با ديسان دەققان خۇيان بىدوئىن و شايەتلى لەسەر خۇ دەبارەكردنەۋى رەفلىق بىدەن: (ئەو نموونانەى تەنبا لايەركانبايان نووسراۋە، لە دىوانەكەيەۋە ۋەركىراون)

ئەم تەرمانە بە گەلەى خوناۋ داپۇشە. ل ۳۸

ئەم تەرمانە بە گەلەى باران داپۇشە. ل ۳۸

چ ھەرسى داپۇشە. ل ۳۹

بروسكەيك داپۇشە. ل ۴۰

بە پەنچەكانت خۇم دادەپۇشە. ل ۴۳

سىبەرەكەى بۇشايەكان دادەپۇشە. ل ۸۷

تەمومۇ دادەپۇشە. ل ۱۲۵

بە گۇرانى داپۇشە. ل ۱۲۵

خۇى بە سەراب و تىنۇتتى داپۇشە. ل ۱۲۸

رووتىن خۇمان بە گۇگىا دادەپۇشە. ل ۱۳۰

پەلە ھەورئ ئەم ھەرتە دادەپۇشە. ل ۱۳۱

بە مەركى خۇم دادەپۇشە. ل ۱۶۰

بە ئامىزى داگىرساوم دادەپۇشە. ل ۱۶۰

بە گۇرانى داپۇشە. ل ۱۶۱

ئۇۋارەيك دادەپۇشە. ل ۱۷۰

خۇم بە تەرزە دادەپۇشە. ل ۱۶۸ و ۱۹۳

من رووخسارم بە شەپۇلىك دادەپۇشە. ل ۲۰۰

خۇمان بە دامەنى مۇ دادەپۇشە. ل ۲۰۲

بە پەلەكەزىنە و گۇنگ داياپۇشە. ل ۲۰۷

تەمىكى چى داپۇشە. ل ۲۲۹ و ۲۳۲

سەرمامە بە گى دادەپۇشە. ل ۱۲ ۋەرزە بەردىنە

خۇم بە سەرمە دادەپۇشە. ل ۱۷ ۋەرزە ..

شەۋ بە تىرەفە دادەپۇشە. ل ۹۳ ژوانى رووناكى

يەككىك لە تەكنىكەكانى شىعرى نوئى دوۋبارەكردنەۋى سەرەتايە بۇ گەيىشتن بە كۇتايى، يان لە پىتى پاتەكردنەۋەۋە شاعىر دەپەئى شىعرى بنووسى بازىنەى، كە ۋەك شەپۇل پەرە بىستىنى. ھىچ كام لەم نمونانەى لەم بەشەدا بەسەركراۋەتەۋە ئاكەۋە بۋارى ئەۋ دوو تەكنىكەۋە. يەككىك لەۋ وشانەى رەفلىق

زۇرى كۇتۋەنەۋە (پۇج):

كىلگەى پۇج. ل ۳۲

پۇج بۋ بە مۇركى ھەتاۋ. ل ۵۹

پۇج بە جۇلانەى گەردوون. ل ۱۰۰

پۇج بە جۇلانەى بروسكە. ل ۱۰۹

پۇجى چەپەرەم. ل ۱۱۸

رؤځي له شخسته گيروم. ل ۱۶۷

رؤځي سره روم. ل ۱۷۱

بالای رځم. ل ۲۲۵

رؤځي لاغوم. ل ۲۳۱

رؤځي وروړاوم. ل ۲۳۱

رؤځي هلوډام. ل ۱۰۴ کاروانسرا

رؤځي سرک و بڼ سټېرم

فېسلافا شېمېزسکا دهلي: (که شيعر دمنووسم، ليې دهگړېم له چاري ميژمکهدا بنوي، دواي ماومېک به ټاکاي دپنمعه و سرله نوې به وردی دهېخوېنمعه، ټکه ر لاواز و ساکار هاته بهر چاوم، دهستېهجي کوټايي به ژپاني دهېنم. بڼ گومان رهقيق سابېريش که شيعر دمنووسې دواتر ليې رادهمېنې، به لام ټاخځ دهرک بهو خهوشی څو دوپاره کردنه ويه ټاکا، يان ټوه به لاوازي سازاښت و به ټاکاپېوه څوې پاته دهکاتوه؟

با وشي (لق)يش بيته زمان: لغې هتاو. ل ۴۴ لقه گر. ل ۱۲۰ لقه باران. ل ۱۳۵ و ۱۵۶ لقه شو. ل ۱۷۶ لقه خون. ل ۱۷۸ لقي گر. ل ۱۹۲ لقه هتاو. ل ۲۰۲ چليک پروناکي. ل ۲۷ ژ. پ. دوو لقه پروناکي. ل ۲۷ ژ. پ. چليک هتاو. ل ۶۷ و ۹۲ ژ. پ.

يهکيکي ديکېش لهو دهربرېنانهي رهقيق زږريان دهليته وه (دمچوټي):

به چنگي څولم دمچوټي. ل ۹۹

ساتي به گړداو بچوټن. ل ۱۸۵

څوم به بروسکه بچوټن. ل ۲۱۲

به شېتم دمچوټي. ل ۲۲۷

به چيم دمچوټي؟ ل ۲۲۹

به خهون و خاکم دمچوټي. ل ۲۳۷

به چيت بچوټن؟ ل ۲۳۹

به رځ بچوټن. ل ۱۰۴ (کاروانسرا)

به سره رځي و راستيم بچوټن. ل ۱۰۴ (کاروانسرا)

به جهستم دمچواند. ل ۸۲ (تاوټنه و سټېر)

کله دهربرېني ديکه هينده له شيعري رهقيقدا کوټراونه توه، هرچي جوانبيان هميه له دستيان داوه. بق ټوهي خوټنر به نووسينه وي هموويان بېزار نهې، له هر يه کي لهوانه نمونمېک دپنمعه: (خاک رادهژني ل ۳، پم سووتانه بمنووسنه وه. ل ۳۵، بياپاني سووتو. ل ۶۲، دبالوگي جهسته. ل ۹۶، بروسکه دهکم به ټاکار. ل ۹۹، له يوولټي يه قيندا. ل ۱۰۴، گهرووي به گزنگ ته پکمن. ل ۱۵۹، کي تاوټري ټم خمانه ي به کوټنهو گړداوه؟ ل ۲۱۹، له او وهرزي څولباريندا ل ۲۹۳) *

* به شپکه له ليکولنه ويه کي بريژ.